

se dalo turšice v toplih dolinah, in na ravnim polju krajnske dežele pridelovati, kjer ajdovo zerno pozno v jeseni dozori. Po Štajarskim so začeli dovelj turšice sejati: vsak, ki se je tega obdelovanja poprijel, ga ne opusti več, in je popolnoma prepričan, da mu zernje in slama pri kmetii lepiga dobička donese. „Mehko ajdovo zerne — pravijo Štajarci — je pri vsaki slanici v nevarnosti, vsaka majhna sodra in še močan dež jo koj do škode otrése, ajda rada poléže, in sperí, turšici pa nobeno hudo vreme ne škodje, in nikdar ne poleže, če ji še takó pognojimo.“ Štajarski kmetovavci, ki se močno s pridelovanjem turšice pečajo, so premožni; v krajih, kjer je veliko pridelujejo, se kmetije visoko cenijo. Na Marskim je bolj merzlo kot na Krajskim, pa vender Marci več turšice pridelujejo, kakor Krajski.

(Dalje sledí.)

Pogovor

kmetifhki ga ozheta s svojim naravoflovja suzhenim finam, v mezu Maliferpanu.

O. Kakó možno se blifka, gromí in trefka; she fpet Elija vrage ubija.

Š. Ali mi flite, da svet Elija vrage frelja, kader se blifka, gromí in trefka?

O. Ali fhe tega ne vefh? Le fhkoda, da fi v fholo hodil.

Š. Kaj takiga verovati, je velika nevednost in vrasha.

O. Od kod pa pride blifk, grom in trefk?

Š. Blifk, grom in trefk pride od nebefhki-ga ognja, kteriga je veliko v sraku.

O. Kaj pa je nebefhki ogenj?

Š. Nebefhki ogenj je tiftimu ognju enak, ki se na fleklu, pezhatnim vofku, shidi, vofku, fmóli i. t. d. s dergnenjem da obuditi; po slatu, frebru, shelesu, mefengu, kofitarju, zhloveshkim truplu, vódi, semlji, drevju i. t. d. pa se fpet sgubi, kér vef v nje fhine, in kteriga se s foparzo tudi v oblakih dofti nabère.

O. Tole rezh mi morafh pa nekoliko bolj rasloshiti, fizer te nizh ne rasumem.

Šin (nareshe majhne listike papirja, vsame pezhatni vofek, ga dershi proti listikam, pa nobeden se nizh ne gane; potlej ga dergne s fuknéno zapizo, da ga ogreje, ga fpet dershi proti listikam, kteri se sazhnejo vsdigovati, te ga dotikovati, pa fpet na tla padati, in pravi:) Ali vefte, sakaj sdaj vofek te listike na-fe vlezhe?

O. Kakó bi to vedil, faj mi fhe nihzhe ni kaj takiga pokasal?

Š. To fforí nebefhki ogenj, kteri poprej na tanjko sdrushen s vofkam, je bil komertev; s dergnenjem pa se je oshivil, in laftnost dobil, da majhne papirnate listike, kofzhike besgoviga ftershena, flam-nate bilike, perjizhe, terfhizhize i. t. d. na fé vlezhe, in kader jim svojiga ognja podelí, jih fpet odrine, padejo na tla, ogenj sgube in se fpet proti vofku vsdignejo.

(Konez fledí.)

Slátine ali rimske toplice v Gleihenbergu na Štajarskim.

Čast, komur čast gré.

Naše Novice so nam že marsikaj veseliga in dobriga povedale; spodobi se tedaj, da se tudi slava Gleihenberških toplic med Slovenci razglasi. Tam v nar lepši dolini med Marburgam in Gradcam proti Vogerski deželi, kjer se gorenske

smereke z dolenskimi bukvimi in vinskimi tertami snidejo, kjer levo oko štajarske, krajnske in koroske planine zagléda, desno pa se v Vogerske ravnine zgubi, izvirajo trije studenci, kjer so že Rimljani 200 let po Kristusu svoje zdravje in veselje iskali, in kamor zdaj, kakor na kisle vode per Rogatcu (Rohitsch), od bližnih in daljnih krajev veliko ljudi perhruje, bolnih in zdravih. Vsak tu slátine veselo vživa, in ako ga poletna vročina slabí, ga kopva in bukoví hlad krepča. — Kar je Rimljanam dopadlo, tudi nam ni odpadlo!

Že skoraj pozabljen je bil kraj, močirn in neobhodljiv; le bolni ubogi bližne soseske so vedili za-nj. Gosp. Dr. Verle iz Gradca so spoznali studencovo moč, in naš mili, za vse koristne naprave vneti deželni poglavar, od vsih visoko častiti knez Matija Konstantin od Wickenburg so na spoznanje gospoda dohtarja lepi kraj ogledali in izrekli veliko pomenljivo besedo: „Tu naj zopet najde bolni svoje zdravje, in tudi veselje zdravih naj ga oživlja; meni in mojim pa naj bo kraj počitka.“

Komej je 10 let pretéklo in že je po skerbi milostljiviga Gospoda in z pomočjo drugih ljudoljubov 15 lepih hiš postavljenih, v kterih po leti navadno okoli 200 gostov prebiva; tudi bolehnica (špital) za 24 ubogih je bila sozidana, ktero sestre iz reda miloserčnosti (Barmherzige Schwestern) oskerbljujejo.

Toplice so takó napravljene, da se lahko tople ali hladne naredijo iz ene vrečine. Kér pa za toliko ljudi iz eniga vrečca zadosti vode ni moglo privirati, so pretéklo zimo drugi vrelec odperli, in per ti priložnosti na stari rimski vodnjak zadeli, v kterim so okoli 60 dnarov rimskih cesarjev od 14. do 284. leta po Kristusu, in 12 še dobro ohranjenih lešnikov našli. Obedvoje je bilo ajdovska daritev iz tega namena, da bi jim boginja rek in studencov mila in dobrotna ostala. Lešniki, kakor nam Plini, stár latinski pisar, pové, pa tudi poménijo zdravilno moč tih vrelcov, zakaj oni debelijo človeka; pečeni zdravijo nahod in kašelj; zdrobljeni ali zmleti z sterdjo zmešani odganjajo naduho, in to je, v čem ti trije vrelci po večim pomagajo.

Pervi vrelec, Janezov studenc imenovan, Njih Visokosti Nadvojvodu Janezu posvečen, ima nekoliko nižje moč od kisle vode per Rogatcu; ozdravlja bolezni na drobu, kakor čevje bezgavke (Gekrösdrüsen-Verhärtungen), zažlezenje (Verschleimung), oslabljen želodec, kervavice (Goldader oder Hämorrhoiden) i. t. d.

Drugi, Konstantinov po deželnemu poglavarju imenovan, ima moč Selterske vode (Selterwasser); zdravi posebno bolezni na persih, kašelj, pivko, naduho, brahorje, želve (Skrofeln) začeto plučno jetiko i. t. d.

Tretji vrelec, imenovan Klavznerjova jeklenšica (Klausner-Stahlwasser), ktera se v celi Evropi samo tu najde; zdravi bledico, tudi drugač oslabljene ljudi obojniga spóla *)

Zraven teh treh zdravilnih vrelcov se še čerteta zdravilna moč tukaj najde. Visokočastljivi ustanovnik teh toplic, knez Wickenburg, so namreč velik in lični hlev — Švajcarija imenovan — dali zidati, v kterim več krav redijo, da se bolni

*) Zgoraj imenovane vode se dobijo v steklenicah, kakor Rogaska kislá voda po 6, 7 in 8 kr. na prodaj v Ljubljani per gosp. Kuku in gosp. Hudoverniku, v Celji pa per gosp. Liningerju.

raste astramontana na Krasi, koder je sivi kamen, ne pa po kremenasti in škerljevi zemlji.

Tudi to zeliše, ki so nam ga gosp. Medved poslali, ni astramontana, ampak nemški omán (inula germanica). Vredništvo.

Odgovor zavolj mravljinčev.

Nič se nam ne umikajte; pri besedi smo Vas prijeli, pri besedi Vas deržimo, iz rok Vas ne spustimo in cekin je naš. Kakor resnično ste od neškodljivosti in nedolžnosti mravljinčev prepričali se, in nič več ne prašate, kakó jih od dreves odgnati, ampak kakó mešičevje odpraviti, je cekin naš.

Kakó mešičevje odpraviti? — odgovor Vam damo za dva nova rumena cekina: če je tedaj Vaša dobra volja ju pošteno dati — ne nam v roke, ampak k namenu, ki ga bomo po Novicah oznanili, kakor hitro ju bomo zaslužili — berite, kar tukaj sledi, sicer Vam tó oestro prepovemo in pod zgubo dveh cekinov — — gospódam, ki cekine imajo, ne gré take skrivnosti zastonj razodeti. —

Od perve spomladi do jeseni se mešičevje takó plodi le: njega mamke rodé skozi 33 rodov žive mlade; poslednji ali 33. rod pa znese jajca — ne takó debelih kakor kokošje — mamke se raztečejo po mladičicah, po vejah in še clo doli po deblih, jih na-nje polagajo in z to potjo prilimavajo.

Iz samiga takiga jajčika, ko gré vse po godi, zraste prihodno leto število 3,333,333 mešičevja. Če je Vam všeč od jeseni do prihodnje pomladi vse take jajčica poiskati in zatreti, bote drevesa čisto ob mešičevje pripravili, in dva nova cekina sta naša.

Ako bi pa Vam premokra jesen ali prehuda zima tega ne pripustila, poišite o prijetni spomladi, podáivate, pokolite, pobíte in pomoríte vse babice, ki se iz jaje zvalé, odpravili bote mešičevje — in cekina bota naša.

Ukazali smo bili neko jesen mesečno vertnico (Monathrose) iz verta v truzico presaditi, na tri po dva palca dolge glavice prikrajšati, de bi nam bila na oknu med šipami v kurjeni stanici in dobro prek sončja bolj zgodaj gnala in cvela. Že o Svečnici smo bili na prvih mladičicah zapazili po dvoje ali troje clo majčkeniga mešičevja, precej smo ga zaterli; skozi tri tedne smo na drugi ali tretji dan ravno takó našli in storili. Takó smo bili na mesečni vertnici mešičevje, kteriga jajčika so se še na njenih kratkih glavicaх znašle, popolnoma zaterli, in cvela nam je kar lepó, brez de bi bilo več kasneji, nar manj kaj od mešičevja prikazalo se.

Gospódje! težko de bi ne bili Vi tega brali — skušnjava je bila prevelika! — spoznajte sedaj pomoček za gotov ali negotov, zaslužili smo pri Vas dva nova rumena cekina — dali jih bote častitimu vredništvu za tega, kteri bo v naših „Novicah“ Slovence nar bolj dobro podučil: Kakó milo gré z živino in vsako drugo živaljo ravnati. Bog ve! morde bo iz cekinov še clo nedolžnimu mešičevju kaj milosti došlo. — —

V. V.

Pogovor

kmetifhkiga ozheta s svojim naravoflovja suzhenim finam, v meszu Maliferpanu.

(Konez.)

O. Pa ogenj bi se mogel viditi in svetiti?

Šin (naredi temó v hihi, spet dergne vofek, ko poprej, de se sazhné svetiti in rezhe:) Ali sdaj vidite ogenj?

O. Sdaj ga pa she vidim. Kaj ima neki pezhatni vofek tak ogenj v febi?

Š. Tak ogenj se samore obuditi tudi na fteklu, na hlepzhiku kuhane fmòle, na shidi, na vofku, shveplu in vezh drusih rezheh, ako fe s volnato zapizo dergnejo, ali po kaki taki rezhi brusijo, ali pa s kosuhovno, posebno s lefizhjim repam tepajo. Pa tudi na nekterih shivalih fe samore tak ogenj obuditi, ako fe po dlaki dergnejo, poštavim na pefu, mazhki i. t. d.

O. Od mazhke, ktera ifkre daje, zhe fe v temi dergne, pravijo, de ima hudiga v febi.

Š. Kaj vender nevednost in vrasha vfiga ne ftori! Na mazhkini koshi fe s dergnenjem obudi nebefhki ogenj, kakor na pezhatnim vofku, in nevedni ljudje prezej hudiga pritaknejo. — Posebno ozhitno fe kashe ta ogenj na fteklenim kolovratu (Elektrisirmaschine), ako fte ga she kdaj vidili?

O. Vidil fim ga. Ko fim fe bil lanjsko leto možno prestrašhil, fo mi bili svetovali, iti na kolovrat h dohtarju.

Š. Vidili fte tedaj ftekleno fhipo, ktera fe pri vertenju brusi od ufnjate blasine ali shide, in stem fe obudi na nji veliko nebefhkiga ognja. Ta ogenj fe nabera na mesengasti ali kofitarjevi zeви, is ktere dve roki ali dvoje grablje molijo proti fhipi. Ako fe s zhlenam priblishate ti zeви, vidite ifkro is nje fkozhiti v zhlen, flifhite mali pok, v zhlen vaf vbòde in po zelim shivotu vaf ftrese.

O. Šaj me je ref fhembran ruknilo, ko fim bil na kolovratu.

Š. Vse tó ftori nebefhki ogenj, in vezhi, ko je kolovrat, in dalje ko fe verti, vezh fe ga nabere in možneji fe tudi kashe. Ako fe kak zhlovek vftopi na stol s fteklenimi nogami, in fe dotakne zeви s roko ali s perftam, ali le ftoji bliso nje, fe tudi na njem nabere toliko tega ognja, de, ako fe mu kdo priblisha s zhlenam ali s shelesno ali kofitarjevo palizo, ifkre gredó is njegovih nog, rok, trebuha, ozhi, uft, ufhes, zhèla; ako fe mu dene shelesni venez na glavo, fe fveti ko svetloba pri fvetnikih; zhe fe s perftam dotakne pogretiga možniga shganja, fe vshgè, in njegovi lafje ftoje pokonzu, kakor de bi hotli prozh sleteti.

O. Joj! joj! to fo gròsne rezhi; ko bi bil jeft vidil kdaj takiga zhloveka, gotovo bi bil miflil, de je obfèden.

Š. Takó fodijo tudi drugi ljudje, ki od natòrnih sgodb nizh ne vedó.

O. Sakaj fe pa pravi temu ognju nebefhki ogenj?

Š. Nebefhki ogenj fe mu pravi sató, kèr fe takiga ognja v podnebjú veliko nabere, is kteriga blifk, grom in trefk pride.

O. Kakó fe pa napravi blifk v oblakih?

Š. Po foparzi fe veliko nebefhkiga ognja v sraku nabere; ta ogenj je vezhidel fklenjen s meglènimi mehurzihiki, is kterih oblaki obftojé; po vetru fe oblaki brusijo med faboj ali pa od vifozih gor, in takó fe ogenj v njih obudi. Pride takiga ognja polni oblak bliso drusiga oblaka, v kterim ni kaj takiga ognja, ali pa je le nasprotni, ali pride bliso semlje, v njem obuden nebefhki ogenj fhine is njega v drugi oblak ali pa proti semlji, vidi fe svetloba, kakor fe vidi tudi ifkra na kolovratu, zhe fe zhlen proti njemu pomolí, in to svetlobo imenujemo blifk. Satorej blifk nizh drusiga ni, kakor prefkok

nebefhkiga ognja is eniga oblaka v drugiga ali pa proti semlji.

O. Ako je blisk le prefkok nebefhkiga ognja is eniga oblaka v drugiga ali pa proti semlji, sakaj fe pa vidi po oblaku fkakati, kakor de bi fe kaj fmodilo?

Š. Blisk ne oftane famo v enim kraju, ampak fe rasfhirja po oblaku, v kteriga fe sashene, in polkakuje po tistih krajih, na kterih vezh takih rezhi najde, ktere ga bolj na fe vlezhejo, postavim, kjer je bolj mozhirno ali kjer je vezh nasprot-niga nebefhkiga ognja, s kterim fe ifhe sdrushiti.

O. Od kot pa pride, de pri blisku tudi vezhidel gromi?

Š. Na to vprasanje vam bom pa prihodnjizh odgovoril; danes naj bo to sadofto. J. Jashirk.

Dopis iz Štajarskiga.

13. Maliserpana.

Na Šmarjetni somenj, 12. Maliserpana, so v Šoštanj dovelj živine nagnali; veliko jarmov rejenih, težkih volov, krav, ki niso posebne vrednosti imele, konj sredne baže, le nekaj lepih, brihtnih žebet je bilo. De v naših krajih na snažnost živine gledajo, smo spoznali, keri ni bilo ne živinčeta nesnažniga viditi.

Od vsih krajev somnarji čez hudo sušo tožijo, kar jih sili nekaj živine poprodati, kupce pa straši, kupovati jo, ker bi druga košnja vtegnila slabo se obnesti; zato je barantija dopoldne kar mlačna bila. Po poldne začne pa prav pridno dežovati. Dež polja, vino pa kupovavce oživi; gosto se po rokah pluskajo, veliko živine se po lepi ceni poprodá, in somenj še le pozno v večerji prav veselo končá.

Neki mož kupi kravo z tri tedne starim teletam; kravo si k vozu priveže, tele pa neusmiljeno na voz dene, de mu glava čez pletenko (kripo) visi, ju takó domú spraviti. Deklice, ravno tje pertekljaje, pomiljuje živinčce: „o ubogo, ubogo telce, kakó ti glavica visi; te pač mora boleti!“ Deklice se je skorej jokalo, terdoserčenimu pa ni mar za to. Tudi dva učenca tje pristopita in prosita: „Oče! ne pustite vunder telca, se takó mučiti; lépsi ga privežite, de mu glava ne bo čez pletenko visela. — „Sej nima duše — odgovori divjak — kaj bi se veliko z njim dersil; domu pridem, ga zakoljem, je pa proč.“ Učencov eden odgovori: Če ravno nima neumerjoče duše, bolečino vunder občuti, kakor vi, takó nas v šoli učijo. Mož se nekam odtegne, fanta stopita na voz, tele prevezeta, mu poprej lepo z slamo posteljeta in ga čedno na njo poravnata. Ko mož nazaj pride, mu je to všeč, in peljá tele domú.

Prav živo me veseli, de sta učenca moj nauk, izsneti iz bukev „Winklers Lesebuch“ stran 259 — takó lepó vbogala. P. Musy.

Kmetovavcam na znanje.

V Banatu, od koder k nam veliko žita pride, je cena reži poskočila, keri letašnji pridelek ni posebno obilen bil; slame je veliko, zerna pa manj in drobniga. Po tem takim se bo letas domači pridelek lahko in po bolji ceni spečal.

Zahvala.

Gosp. Anton Bandel so nam na našo prošnjo v 26. listu kamen z natisam ribe poslali, kteriga smo z priloženim popisom v Ljubljanski muzeum dali, kjer bo z veliko skerbjo shranjen. — Vodstvo muzeuma se bo po navadi za to darilo gosp. Bandelnu tudi v nemških Ljubljanskih Novicah očitno zahvalilo.

Nabiranje slovenskih imen zeliš naši častitljivi domorodci prav prijazno podpirajo. Gosp. fajmošter Medved so nam zopet napolnjeno torbico zeliš z slovenskimi imeni poslali; ravno takó tudi gosp. Caf, kaplan v Frauheimu na Štajarskim, kteri se vseskozi trudi za prid in slavo slovenskiga jezika in nam veliko veselje pripravljajo. Bog Jim daj zdravje in Njih delu dober tek!

Žitni kup v Ljubljani v starih časih.

Marsikteriga kmetovavca bo mikalo zvediti, kakšno ceno so žita pred sto in še več letmi imele; človek takó rad svoj pogled v stare čase nazaj obérne, kakor bi rad prihodnje reči zvedil. Častiti gosp. G. so nam tedej prav vstregli, de so nam ta spisek podali, kteriga so sami iz bukev Ljubljanske mestne gosposke sestavili. Ravno zde pa, ko že novi žitni pridelki kmetovavce razveseljujejo, je nar bolj pripraven čas, staro žitno ceno naznanje dati. Naslednja cena veljá od mernika ali polovnika (pol vagana).

V létu	Pše- nica		Rež		Ječmen		Prosó		Ajda		Oves	
	gl.	kr.	gl.	kr.	gl.	kr.	gl.	kr.	gl.	kr.	gl.	kr.
1728	—	43	—	24	—	22	—	24	—	19	—	15 ¹ / ₄
1729	—	43	—	24	—	23	—	23	—	16	—	15 ¹ / ₄
1730	—	49	—	30	—	24	—	30	—	22	—	18
1731	—	50	—	36	—	28	—	32	—	32	—	15 ¹ / ₄
1732	—	48	—	36	—	28	—	29	—	22	—	16
1733	—	48	—	32	—	26	—	32	—	24	—	16
1734	—	43	—	29	—	29	—	29	—	26	—	18
1735	—	56	—	38	—	32	—	33	—	29	—	20
1736	1	4	—	43	—	34	—	34	—	32	—	20
1737	—	52	—	34	—	32	—	32	—	30	—	18
1738	—	58	—	44	—	36	—	42	—	36	—	18
1739	—	56	—	46	—	34	—	40	—	30	—	21
1740	1	36	1	6	—	54	1	6	1	6	—	33
1741	1	14	—	51	—	46	—	50	—	38	—	22
1742	1	10	—	52	—	44	—	46	—	44	—	21
1743	1	12	—	53	—	46	—	50	—	43	—	22
1744	—	58	—	39	—	34	—	34	—	29	—	18

(Dalje sledí.)

Oznaniło zavoljo Novic.

De c. k. pošte v Novim mestu in Metliki na Dolen-skim naročila na Novice ne jemljejo, je le zmóta, zakaj po ukazu c. k. Dunajske vikši dvorne pošte morajo vse pošte po celim cesarstvu naročila na Novice prejemati. — Prav žal nam je, pritožbe slišati, de od posledniga polleta nekteri deležniki Novic poredama ne dobivajo. Kje de vzrok tega zaderžanja tiči, še sami ne vémo, poskerbeli pa smo, de se bo temu pomagalo. Ko bi pač častiti gosp. deležniki Novic hotli ob novim letu za celo leto naročiti se, bi oni in mi veliko mañj dela imeli in prijetva Novic bi v redu ostala! Vredništvo.

Vganjka.

Jez je nimam in je tudi ne želim imeti; če bi jo pa imel, bi je ne želel zgubiti; če jo dobim, je pa več nimam. Kaj je to? Jože.

Znajdba vganjke v poprejšnjim listu je:

Zató, keri so le tri osebe (peršone) bile: oče, sin in vnuk.

Oče in sin sta očeta — sin in vnuk sta sinova.

Žitni kup.	V Ljubljani		V Kraju	
	2. Velkiser- pana.		28. Maliser- pana.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	1	20	1	33
1 » » » banaške...	1	25	1	28
1 » Turšice.....	1	2	1	5
1 » Soršice.....	—	—	—	—
1 » Reži.....	1	—	1	7
1 » Ječmena.....	—	45	—	—
1 » Prosa.....	1	1	—	—
1 » Ajde.....	—	52	—	54
1 » Ovsá.....	—	—	—	38